

Udsåning af planter for at skabe terrestrisk 'natur'. Hvorfor? Hvor? Hvorfor ikke? /Anna Bodil Hald, Natur & Landbrug 25. april 2019

Vores natur er blevet enormt forarmet. Biodiversiteten er i krise. De nye generationer går glip af artsrige, blomstrende arealer i nærmiljøet. Vejkanter blomstrer ikke længere som før. Grønne områder i byer, i industrikvarterer og sommerhusområder er blevet til kortklippede plæner.

Men der er et oprør på vej i befolkningen: Vild med Vilje, langt græs, vilde haver, insekthoteller, frøbomber, frikøb af honningbier etc. Arkitekttegnede lokalplaner for nye udbygningsområder afspejler borgernes drømme om blomstrende natur tæt på boligen. Offentlige myndigheder og grundejerforeninger, som forvalter mange af disse områder, falder for fristelsen til at så vilde planter ud. Men er det det rigtige? Der er mange overvejelser at gøre i den sammenhæng.

Overvejelser før evt. udsåning

- Er arealet ikke plejet eller plejes det forkert, så der ikke er blomstrende arter? Slås der hver gang Tusindfryd har sat en ny blomst? Måske er der grund til at ændre slåningstidspunkt eller hyppighed
- Er jorden næringsrig med dominans af kultur græs-arter, Draphavre, Stor nælde m.v.? Evt. udsåede arter vil have svært ved at klare sig i dette miljø. Start med slåning og fjernelse af materialet. Det fjerner næringsstoffer.
- Vurdere arealets tilstand. Hvis udsåning skal lykkes, skal jorden være næringsfattig og fri for f.eks. Alm. kvik. Sandet, veldrænet og sydeksponerede arealer har størst potential for biodiversitet. Giv tid til naturlig indvandring.
- Er der tale om nyanlæg, hvor man kan undgå udlæg af næringsrig muld?
- Brug lokalt indsamlede frø eller grønt hør^{x)}, og sørg for spirebed i form af pletter med bar jord.
- Hvis der bruges kommercielle frøblandinger, så er danske/nordiske frø at foretrække frem for frø fra andre lande. Tjek arterne og deres ophav i blandingen!
- Hvis der tænkes i græsarter, så brug en tynd blanding af f.eks. eng-rottehale, alm. rapgræs eller tuet, konkurrencesvag variant af rød svingel. Det giver plads til naturligt forekommende arter.
- Hvordan skal arealet passes fremadrettet for at få noget ud af evt. udsåning?
- Er både dyrkere og frøindsamlere certificeret? Dette af hensyn til genetik og til plante-insektinteraktioner.

Hvad er formålet med udsåning?

1. At sikre truede arter eller at etablere erstatningsnatur, f.eks. i forbindelse med vejanlæg
2. Give plads til den almindelige biodiversitet i form af synlige blomster og f.eks. nektar- og pollensøgende insekter til glæde for borgerne
 - At etablere blomstring uden for byområdet, f.eks. ved vejanlæg og støjvolde
 - At etablere blomstring med plads til nektar- og pollensøgende insekter i byområder

Ad 1. At sikre truede arter eller at etablere erstatningsnatur

At sikre truede arter, kræver biologfaglig og lokalt målrettet opformerings-, etablerings- og forvaltningsindsats. Det gælder også etablering af erstatningsnatur i forbindelse med f.eks. vejanlæg. En enkel metode er at udsprede noget frisk græstørv fra det nedlagte naturområde på delområder efter fjernelse af muldjorden på modtagerareal.

Ad 2. At give plads til den almindelige biodiversitet

Uden for byområde f.eks. støjvold, vejanlæg, vurderes områdets evne til selvgroning. Undgå muldjordspålæg, men efterlad råjord – især i områder i nærheden af eksisterende natur. Hvor der er risiko for erosion, kan man overveje at så en kornart som indledning. Er der arter i nærheden, der kan sprede sig? Giv tid. Hvis man ikke kan vente og gerne vil så, så brug lokalt indsamlede frø eller artsrig lokalt grønt hør^{x)}.

Inden for byområdet. Der findes mange gamle og nutidige kulturarter, der kan udsås i byområder, se tabel. Ved at udså kulturarter undgås usikkerhed om den vilde naturs autenticitet. De fleste har farvede blomster og er gode for insekter. Det er især bælgplanter. De samler godt nok kvælstof, men klarer sig godt på moderat næringsrig jord. En blanding af én-, to- og flerårige arter med havre som 'ammeplante' er godt. Er der en lokal mark tilbage med kornblomst og korn-valmue, så udsprede lidt jord med indhold af frø fra denne. Det giver markens planter en chance.

Husk at uden pleje med f.eks. slåning, er indsatsen omsonst

x) **Fodnote:** Friskhøstet hør fra 1 m² donor areal rækker til 3m². Hald, A. B & Nielsen, L. URT 2018(2).

Tabel. Foreløbig forslag til plantearter, der kan udsås. Desuden vises arternes blomsterfarve og livsvarighed *:enårig, **: toårig, ♂: flerårig. Det er kulturplanter og 'naturaliserede' korsblomstrede arter. Dertil vises Landbrugsstyrelsens liste over arter, der skal anvendes til Blomsterbrak/Bestøverbrak. Grå markering: Arter, som nærværende forfatter mener man absolut skal afholde sig fra at så ud, hvis det ikke er lokalt indsamlede frø. Landbrugsstyrelsen har ikke præciseret alle arter med artsnavn. F.eks. sælger frøfirmaer Storblomstret brunelle (*Prunella grandiflora*), som ikke bør udsås. Tabellen kan med tiden måske tilføjes flere arter.

Kulturplanter (gamle og nye)	Farve og livsvarighed	Blomsterbrak/Bestøverbrak. Lbst. Liste 2018	Farve og livsvarighed
Alm. hør (<i>Linum usitatissimum</i>)	*	Alm. hør (<i>Linum usitatissimum</i>)	*
Alm. kællingetand (<i>Lotus corniculatus</i>)	♂	Alm. rundbælg (<i>Anthyllis vulneraria</i>)	♂
Alsike-kløver (<i>Trifolium hybridum</i> ssp. <i>hybridum</i>)	♂	Alm. røllike (<i>Achillea millefolium</i>)	♂
Blodkløver (<i>Trifolium incarnatum</i>)	*	Blåhat (<i>Knautia</i> sp.)	♂
Boghvede (<i>Fagopyrum esculentum</i>)	*	Boghvede (<i>Fagopyrum esculentum</i>)	*
Cikorie (<i>Cichorium intybus</i>)	♂	Brunelle (<i>Prunella</i> sp.)	♂
Foder-esparsette (<i>Onobrychis viciifolia</i>)	♂	Cikorie (<i>Cichorium intybus</i>)	♂
Foder-vikke (<i>Vicia sativa</i>)	*	Esparssette (<i>Onobrychis</i> sp.)	♂
Gul sennep (<i>Sinapis alba</i>)	*	Gul okseøjje (<i>Chrysanthemum segetum</i>)	*
Humle sneglebælg (<i>Medicago lupulina</i>)	*	Gul sennep (<i>Sinapis alba</i>)	*
Hvid-kløver (<i>Trifolium repens</i>)	♂	Hjulkrone (<i>Borago officinalis</i>)	*
Lucerne (<i>Medicago sativa</i>)	♂	Honningurt (<i>Phacelia tanacetifolia</i>)	*
Lupin (kun gul lupin) (<i>Lupinus luteus</i>)	*	Humle sneglebælg (<i>Medicago lupulina</i>)	*
Mark-stenkløver (<i>Melilotus officinalis</i>)	**	Hvid okseøjje (<i>Leucanthemum vulgare</i>)	♂
Olieræddike (<i>Raphanus sativus</i>)	*	Kløver (rødkløver, alsike-kløver, blodkløver, hvid-kløver)	
Opium-valmue (<i>Papaver somniferum</i>)	*	Kommen (<i>Carum carvi</i>)	**
Raps (<i>Brassica napus</i>)	*	Kornblomst (<i>Centaurea cyanus</i>)	*
Rødkløver (<i>Trifolium pratense</i>)	♂	Korn-valmue (<i>Papaver rhoeas</i>)	*
Sandsennep/Rucola (<i>Diplotaxis tenuifolia</i>)	♂	Kællingetand (<i>Lotus</i> sp.)	♂
Serradel (<i>Ornithopus sativus</i>)	*	Lucerne (<i>Medicago sativa</i>)	♂
Alm. rapgræs (<i>Poa trivialis</i>)	♂	Mark-stenkløver (Gul stenkløver) (<i>Melilotus officinalis</i>)	**
Eng-rottehale (<i>Phleum pratense</i>)	♂	Morgenfrue (<i>Calendula</i> sp.)	**
Rød svingel (konkurrencesvag, tuet variant) (<i>Festuca rubra</i>)	♂	Musevikke (<i>Vicia cracca</i>)	♂
Andre korsblomstrede (indslæbte)		Vild gulerod (<i>Daucus carota</i>)	**
Udspærret vinterkarse (<i>Barbarea vulgaris</i> ssp. <i>arcuate</i>)	*	Vild kørvel (<i>Anthriscus sylvestris</i>)	**
Finbladet vejsennep (<i>Descurainia sophia</i>)	*		
Judaspenge (<i>Lunaria annua</i>)	*		
Ager-sennep (<i>Sinapis arvensis</i>)	*		
Ungarsk vejsennep (<i>Sisymbrium altissimum</i>)	*		

Figur. Mælkebøtte kan bruges til leg og i mad. Den er en fin pollenplante og giver kulør til triste græsarealer. Det samme gælder Ager-tidsel, der har mange tilknyttede insekter. Dens frø er føde for fuglen Stillits om efteråret. Foto. ABH

Litteratur:

- Calov, G & Odgaard, A. 1997. Opformering og udsåning af vilde urter. URT 1997:4
- Hald, A. B. 2011. Naturkvalitetsanalyser i bynaturen. – Faglig rapport fra DMU nr. 829.
- Hald, A.B & Nielsen, L. 2018. Fremme af botanisk naturkvalitet med isåning af lokalt indsamlet hør eller frø. URT 2018(2)